

**სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანი -
ძირითადი გეო-ეკონომიკური და
გეო-სტრატეგიული არეალი გლობალური
მოთამაშებისთვის**

ქრისტინე ჯინჭველეიშვილი,
ანი კენჭაშვილი
თსუ ბაკალავრიატის
მე-4 კურსის სტუდენტები.

შესავალი

კავკასიის რეგიონი ევროპისა და აზიის გასაყარზე მდებარეობს, გააჩნია საყურადღებო გეოპოლიტიკური და სტრატეგიული მნიშვნელობა, რასაც კიდევ უფრო ამყარებს რეგიონში ტრანს-კონტინენტური საკომუნიკაციო დერეფნის ხაზის არსებობა. ინტენსიური შეჯიბრი და ხმაური აღნიშნულ რეგიონში ძალაუფლების მოპოვებისთვის, სათავეს იღებს კასპიის რეგიონში არსებული დიდი მინერალური რესურსების, გაზისა და ნავთობის, მარაგებზე გავლენის მოპოვების მცდელობიდან.

სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანი წარმოადგენს არა მხოლოდ ენერგო უსაფრთხოების მთავარ ნაწილს ან ენერგო რესურსების გამტარებელ ფუნქციის მქონე რეგიონს, არამედ მას განიხილავენ, როგორც გავლენიან მოთამაშეს გეოპოლიტიკის ყველა საკვანძო სფეროში მთელს პლანეტაზე.

ძირითადი ნაწილი

საბჭოთა კავშირის პერიოდში მიწების ინფრასტრუქტურა არ განიხილებოდა ძირითად საკითხად ნავთობის მწარმოებელ ტერიტორიებისთვის, მიწები შენდებოდა ერთობის საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. კავკასიის რეგიონის სახელმწიფოები რუსეთის მიწების კავშირზე გახლდათ დამოკიდებულნი,

შესაბამისად, მათი პოლიტიკური და ეკონომიკური ავტონომიაც რუსეთის მართვის ქვეშ გახლდათ. თუმცა, ცივი ომის დასრულებისა და საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ახალი გეოპოლიტიკური რეალობა შეიქმნა. შავი ზღვის რეგიონის სახელმწიფოებმა და, მათ შორის, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებმა, მოიპოვეს დამოუკიდებლობა. აღნიშნულმა ისტორიულმა მოვლენამ არა მხოლოდ დემოკრატიასა და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა მოუტანა აღნიშნულ სახელმწიფოებს, არამედ ის გახდა წინაპირობა წარმოჩენილი ეთნიკური თუ სასაზღვრო კონფლიქტების რეგიონში. ამ ყოველივეს პარალელურად, პოსტ-საბჭოთა სახელმწიფოებისთვისა და მიმდებარე რეგიონებისთვის ენერგოპოლიტიკა, ენერგოუსაფრთხოება და გაზისა და ნავთობის რესურსების საერთაშორისო ბაზრებისთვის მიწოდების საკითხი უაღრესად აქტუალური გახდა (Starr, Cornell. 2005).

მილსადენების მშენებლობის დაწყების მრავალი მცდელობები განხორციელდა სამხრეთ კავკასიისა და არა მხოლოდ აღნიშნული რეგიონის სახელმწიფოების მიერ სხვადასხვა მიზეზების დასახელებით. 1997 წელს აზერბაიჯანის პრეზიდენტმა ჰეიდარ ალიევმა განაცხადა, რომ მისი ქვეყანა აღარ განაგრძობდა რუსეთზე დამოკიდებულებას ნავთობის ტრანზიტის საკითხში და თავად შეუდგებოდა ენერგოპოლიტიკის ასპექტებზე მუშაობას. სრუტეების გადატვირთვის გამო, თურქეთმა დღის წესრიგში დააყენა ალტერნატიული მილსადენების მშენებლობა, რომლებიც გვერდს აუვლიდა შავ ზღვის ტერიტორიებს. ამ დროისთვის თურქეთი ცდილობდა თავისი გავლენის გაძლიერებასა და რუსეთისთვის სრუტეების გამოყენების უფლების წართმევას, მას შემდეგ, რაც რუსეთმა დაიწყო ბაქოდან წამოსული ადრეული ნავთობის ნოვოროსიისკის პორტის გავლით მსოფლიო ბაზრებისთვის მიწოდება. შედეგად, ჯერ კიდევ 1994 წელს აზერბაიჯანმა მოახერხა ამერიკის შეერთებული შტატების, თურქეთისა და ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების თანადგომით ხელი მოეწერათ, ე.წ. „საუკუნის პროექტზე“, რომლის მიხედვითაც ათ დასავლურ მულტინა-

ციონალურ კომპანიას მიეცა საშუალება, გაეწიათ კასპიის რეგიონის რესურსების შესწავლა-ექსპლუატაცია. შესაბამისად, აქედან მოყოლებული ანგარიშგასაწევი ინვესტიციები განხორციელდა საერთაშორისო მიწების მშენებლობისთვის, და ძირითადი სატრანზიტო ქვეყნები აზერბაიჯანი და საქართველო გახდნენ (Starr, Cornell, 2005; Socor, 2006;).

სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანს ქმნის შემდეგი ძირითადი მილსადენები:

ბაქო-სუფსას მილსადენი, რომელსაც ასევე მოიხსენიებენ, როგორც დასავლეთის მარშრუტის საექსპორტო მილსადენი ან დასავლეთის ადრეული ნავთობის მილსადენი, სანგაჩალის (აზერბაიჯანის ტერიტორია) ტერმინალს სუფსის ტერმინალთან (საქართველოს ტერიტორია) აკავშირებს. მშენებლობის პროექტს ხელი მოაწერეს აზერბაიჯანისა და საქართველოს პრეზიდენტებმა 1996 წელს. მილსადენის მშენებლობა დასრულდა 1998 წელს, ხოლო 1999 წლის 17 აპრილს პირველი ტანკერი დაიტვირთა ნავთობით. მილსადენის მშენებლობის ღირებულებამ შეადგინა 556 მილიონი ამერიკული დოლარი. მილსადენის ენერგიის ტრანზიტის პოტენციალი 145 ათასი ბარელი ნავთობი გახლავთ დღეში (Socor, 2006).

სამხრეთ კავკასიის მილსადენი, იგივე ბაქო-თბილი-ერზრუმის/შაჰ-დენიზის მილსადენი, შაჰ-დენიზის (აზერბაიჯანის ტერიტორია) გაზის საბადოდან იღებს სათავეს და საქართველოს ტერიტორიის გავლით ბუნებრივი აირი თურქეთის ქალაქ ერზრუმამდე მიემართება. მილსადენი ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის პარალელურია. მილსადენის სიგრძე 692 კმ-ია, აქედან აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე გადის 442 კმ-ი, ხოლო საქართველოს ტერიტორიაზე - 248 კმ-ი. მისი ენერგიის გადატანის პოტენციალი წელიწადში 8,8 მილიარდ კუბურ მეტრს წარმოადგენს. მილსადენი 2006 წელს ამოქმედდა და ამ ეტაპზე მისი ძირითადი მომხმარებლები აზერბაიჯანი, საქართველო და თურქეთი გახლავთ. მილსადენს ფლობს სამხრეთ კავკასიის მილსადენის კომპანია (Socor, 2006; E-learning, 2013;).

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენი სანგაჩალის ტერმინალს (აზერბაიჯანის ტერიტორია) თურქეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვის პორტ ჯეიჰანთან აკავშირებს თბილისის მეშვეობით. მილსადენი განიხილება, როგორც მეორე ყველაზე გრძელი ნავთობსადენი ყოფილ საბჭოთა კავშირში, მილსადენ „დრუჟბას“ შემდეგ. საერთაშორისო მილსადენი არ გახლავთ მხოლოდ ინჟინერიის ტრიუმფი, ის ასევე წარმოადგენს მრავალწლიანი რეგიონული და საერთაშორისო თანამშრომლობის წარმატებულ კულმინაციას. ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენის სიგრძე 1,768 კმ-ია, აქედან აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე გადის 443 კმ-ი, საქართველოს ტერიტორიაზე - 249 კმ-ი, ხოლო თურქეთის ტერიტორიაზე - 1,076 კმ-ი. მილსადენი იკავებს 8 მეტრ სიგანის მქონე დერეფანს და დამინებული გახლავთ სულ მცირე ერთი მეტრ სიღრმემდე. მისი ენერგიის გადატანის პოტენციალი გახლავთ დღეში 1 მილიონი ბარელი ნავთობი. მილსადენის ღირებულება შეადგენს 3,9 მილიარდ ამერიკულ დოლარს. მილსადენი მარაგდება აზერბაიჯანის აზერი-ჩირაგ-გიუნაშლის ნავთობის საბადოდან სანგაჩალის ტერმინალის მეშვეობით. (E-learning, 2013; Starr, Cornell, 2005;).

ორ უკანასკნელ მილსადენს, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანსა და ბაქო-თბილისი-ერზრუმის მილსადენებს, აქვთ სიმბოლური მნიშვნელობა, რადგან ისინი წარმოადგენენ კასპიის ზღვის აუზისა და ევროპის დამაკავშირებელ ხიდს. ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენი აზერბაიჯანისა და საქართველოს ევროპულ ოჯახში მოხვედრის კარგ საშუალებას იძლევა. სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანმა და მისმა რეკონსტრუქციამ რეგიონში ძალთ ბალანსი შეცვალა, აზერბაიჯანისა და საქართველოს პოლიტიკური და ეკონომიკური ავტონომია გაამყარა, რუსეთის დომინანტობა შეასუსტა და დასავლური ძალების, ევროკავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების, ინვესტიციები გაზარდა (Starr, Cornell, 2005).

ზოგიერთმა რუსმა დამკვირვებელმა მილსადენების საკითხებზე რეგიონი შეაფასეს, როგორც დომინანტობისთვის ბრძოლის ადგილი. ამ ანალიზის მიხედვით, ბრძოლა რეგიონში, ერთი

მხრივ, რუსეთსა და თურქეთს შორის, და, მეორე მხრივ, აზერბაიჯანსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის, ნავთობის ტრანსპორტირების საკითხზე მიმდინარეობს სამხრეთ კავკასიაში, რომელიც არ წარმოადგენს მხოლოდ ტრანზიტული შემოსავლების დაცვაზე ზრუნვას, არამედ ის ემსახურება გეოპოლიტიკური გავლენის დაცვას რეგიონში(Socor, 2006; Baburkin, 2003;).

ძირითადი მოთამაშეები

დღესდღეობით, გამოყოფენ სამხრეთ კავკასიის რეგიონით დაინტერესებულ სახელმწიფოთა შემდეგ ჯგუფებს: ამერიკის შეერთებული შტატები და ევროპის ძირითადი სახელმწიფოები; პოსტ-საბჭოთა სივრცე, რუსეთი, თურქეთი, ირანი; და შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნები (Alieva, Shapovalova, 2015); ძირითადი აქტორების როლი და დაინტერესებუბის სფერო სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფნის მიმართ შემდეგი სახის გახლავთ:

ევროკავშირი

ევროკავშირი გეოპოლიტიკური მოთამაშე ხდება რეგიონში. ევროკავშირის მიერ განხორციელებული აქტივობები სამხრეთ კავკასიის რეგიონში შემდეგია: გაფართოების პოლიტიკა, ევროკავშირის სტრატეგიული თანამშრომლობა რუსეთთან და ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა. ამას გარდა, სპეციფიური საკითხს მოიცავს კონფლიქტების მოგვარება და ენერგიის დივერსიფიკაცია. ენერგო დერეფანი მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახლავთ ევროპული ენერგიის წყაროების დივერსიფიკაციის საკითხში. ევროპის ბუნებრივი აირის მოხმარების სამომავლო ზრდა დაკავშირებული გახლავთ არა მხოლოდ რუსეთის გაზის გაზრდილ წარმოებასთან, არამედ იმ გაზის მარაგთან, რომელსაც ფლობს კასპიის რეგიონი, შესაბამისად ევროკავშირისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანს მის ენერგოპოლიტიკაში. 2014 წლიდან ამოქმედდა ენერგეტიკის სფეროში თანამშრომლობა სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებთან, რომელიც დღესაც აქტიურად მიმდინარეობს. ამას გარდა, ევროკავშირი დიდ ინტერესს იჩენს ალტერნატი-

ული მიწოდების საშუალებების შემდგომი განვითარების მიმართ. ის აქტიურად უჭერს მხარს კასპიის ზღვის ენერგეტიკული რესურსების ტრანსპორტირების გზების დივერსიფიკაციასა და სატრანზიტო პოტენციალის დაცვას მონოპოლიზებისაგან (Boell, 2015; Balkananalysis, 2007;).

რუსეთი

რუსეთის გლობალურ სტრატეგიულ ჩარჩოში სამხრეთ კავკასიას აქვს დერეფნის სტრატეგიული ფუნქცია, რომელიც უზრუნველყოფს ევროპისა და კავკასიის, კასპიის რეგიონისა და ცენტრალური აზიის დაკავშირებას. რუსეთს ნათელი პოლიტიკა ჰქონდა ენერგო რესურსების კუთხით, რომელიც შეიცავდა მრავალ ინტერესის სფეროს, მათ შორის, ენერგიის კაპიტალად ქცევას, რაც განიხილებოდა ძირითად ინსტრუმენტად რუსეთის გავლენის გაძლიერების საკითხში. ასევე, სახელმწიფო კონტროლი საექსპორტო გაზის წარმოებაზე; მონოპოლიის შენარჩუნება ცენტრალური აზიის გაზზე დაბალ ფასებში; გაზრდილი დომინანტობის მიღწევა ევროპის სამომხმარებლო ბაზრებზე; და დომინანტობის გამოყენება გაზის იმპორტსა და ექსპორტზე. მოსკოვის მთავარ მიზანს წარმოადგენს სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფნის უპირატესობების გამოყენება, რათა მოახდინოს ევრაზიული ენერგიაზე დომინანტობა პოლიტიკური მიზნებისთვის. რუსეთი ყველა ხერხით ცდილობს გავლენა იქონიოს სატრანზიტო მაგისტრალის ფუნქციონირებაზე, რაც შეუნარჩუნებს მას შესაძლებლობას ერთდროულად გააკონტროლოს მოპოვებისა და ტრანსპორტირების ფასები და მაქსიმალური სარგებელი მიიღოს. ამიტომაც რუსეთი დაინტერესებულია, შეამციროს ალტერნატიული გზების შექმნის ალბათობა. ის აქტიურად ცდილობდა და ცდილობს აჩვენოს ენერგომომხმარებელ ქვეყნებს, რომ სამხრეთ კავკასიის რეგიონი არასტაბილურია და ვერ უზრუნველყოფს ხანგრძლივ მანძილზე ენერგიის ტრანსპორტირებას, რათა თავად ისარგებლოს ენერგო დერეფნის უპირატესობით (Socor, 2006; Gottesman, 2015;).

თურქეთი

თურქეთს განიხილავენ, როგორც ენერგიის საწყობს, ენერგიის ხიდს, ენერგო მომხმარებლებსა და ენერგო მწარმოებელ სახელმწიფოებს შორის. თურქეთის საჭიროებებისა და გეოსტრატეგიული პოზიციაზე დაყრდნობით, ფუნდამენტური პრიორიტეტები თურქეთის ენერგო პოლიტიკისა გახლავთ ენერგიის სატრანსპორტო მარშრუტების დაცვა, სტაბილიზება და დივერსიფიკაცია. ყოველივე ამის გამო, თურქეთის პოლიტიკის მწარმოებლები მნიშვნელოვან ყურადღებას ამახვილებენ გრძელვადიან, საზღვრისპირა ენერგო მილსადენების ფუნქციონირებაზე, რომელიც ფლობს ენერგო უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, როგორც თურქეთისთვის, ასევე ენერგიის მომხმარებელ სახელმწიფოებისთვის დასავლეთში. თურქეთი გეგმავდა გამოსულიყო ახალი, მნიშვნელოვანი და ეფექტური აქტორი მსოფლიოს ენერგო სექტორში და სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფნის მილსადენების პროექტის დასრულებამ მას შესაძლებლობა მისცა განეხორციელებინა აღნიშნული მიზნები. შედეგად, თურქეთი გლობალური ნავთობის მნიშვნელოვან ნაწილს ატარებს თავისი ტერიტორიით და ამით ჯეიჰანი ნავთობის ძირითადი ტერმინალი ხდება აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვისპირეთში (E-learning, 2013; Alieva, Shapovalova, 2015;).

სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფნის მილსადენების თურქეთის ტერიტორიაზე გაყვანას მოითხოვდა, თავის დროზე, თურქეთი, რადგან მის მიზანს წარმოადგენდა ბოსფორის სრუტეში ნავთობით დატვირთული ტანკერების გავლით წარმოქმნილი მრავალი პრობლემა აეცილებინა თავს. თურქეთის პოზიცია, რომელიც აქტიურად ცდილობდა ენერგო რესურსების გამტარებელი ყოფილიყო, ძირითადად, გამონეწეული გახლდათ პოლიტიკური მიზნებით. მილსადენების პროექტების საშუალებით თურქეთი კასპიის რეგიონის რესურსების დასავლეთში ექსპორტირებისთვის მთავრ სატრანზიტო ქვეყანად იქცეოდა და მისი როლი ევრაზიისა და მთლიანად მსოფლიო ენერგოპოლიტიკაში მნიშვნელოვნად გაიზრდებოდა. აღნიშნულ მიზნებს თურქეთმა, უდავოდ, მიაღწია. არა მხოლოდ დასავლური ძა-

ლებისთვის, არამედ მთელი მსოფლიოსთვის თურქეთი სტრატეგიულ პუნქტად იქცა, რაშიც მას მნიშვნელოვნად ეხმარება სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანთან უშუალო თანამშრომლობა/კავშირი (E-learning, 2013).

აზერბაიჯანი

აზერბაიჯანი სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფნის მაცოცხლებელი ფუნქციის მატარებელია, ვინაიდან ის ფლობს ნავთობისა და გაზის მნიშვნელოვან რესურსებს, რაც რეგიონის ეკონომიკური განვითარებისა და ენერგო უსაფრთხოების საკითხებში წამყვან პოზიციებს იკავებს. ქვეყნის ნავთობის მარაგი - 7-13 მილიონ ბარელს, ხოლო ბუნებრივი აირის მარაგი - 2,6 ტრილიონ კუბურ მეტრს შეადგენს. აზერბაიჯანის მთავრობა ცდილობს გაზარდოს თავისი როლი ევროკავშირის ენერგო უსაფრთხოების სისტემაში. სატრანზიტო ქვეყნისა და ენერგო რესურსების მფლობელი ქვეყნის სტატუსი, კი მას ამაში მნიშვნელოვნად ეხმარება. სამხრეთ კავკასიის მილსადენების პოლიტიკა და ასევე სამომავლო პერსპექტივები, რაც გულისხმობს ირანისა და სხვა რესურსებით მდიდარი სახელმწიფოების ჩართვას სამხრეთ დერეფანში, მიანიშნებს იმაზე, თუ რაოდენ დიდი ადგილი უკავია აზერბაიჯანის შიდა და საგარეო პოლიტიკისთვის სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანს. აზერბაიჯანის მთავარ მიზანს წარმოადგენს ევროპის ენერგო უსაფრთხოების სისტემის განუყოფელ ნაწილად ქცევა. აზერბაიჯანის პრეზიდენტი ილჰამ ალიევი ხშირად უსვამს ხაზს აზერბაიჯანის მარშრუტებისა და რესურსების მინოდების დივერსიფიკაციას. შედეგად, ენერო უსაფრთხოება და სატრანზიტო ფუნქცია ქვეყნისთვის ეროვნული პოლიტიკის განუყოფელ ნაწილი ხდება (Alieva, Shapovalova, 2015).

საქართველო

საქართველო ენერგიის ტრანსპორტირების მარშრუტებში ჩართვის შემდეგ მნიშვნელოვნად ცდილობს შეამციროს რუსეთზე ენერგო დამოკიდებულება. საქართველომ მნიშვნელო-

ვანი ენერგო სატრანზიტო ფუნქციები შეიძინა სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანში გამავალი მილსადენების მეშვეობით. ის წარმოადგენს ძირითად ქვეყანას ენერგო დერეფანში, რომელიც აზერბაიჯანულ რესურსებს ევროპას აწვდის.

ამას გარდა, საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის ხასიათი წარმოადგენს სამხრეთ კავკასიის ენერგო უსაფრთხოებისთვის ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევას. ასეთი აღქმა უფრო მეტად გამყარდა რამდენიმე მილსადენის აფეთქების შემდეგ რუსეთ-საქართველოს სასაზღვრო ტერიტორიაზე 2006 წელს და საჰაერო შეტევის შემდეგ ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობის მილსადენზე 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს აგვისტოს ომის პერიოდში. ამას გარდა, უახლესი ადმინისტრაციული საზღვრის დემარკაციის ადგილების გადმოწევა სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიებზე, რაც უზრუნველყოფს ბაქო-სუფსის ნავთობსადენის 1,600 მეტრის რუსეთის კონტროლის ქვეშ გადასვლას, სამხრეთ კავკასიის ენერგო უსაფრთხოების გამოწვევად ყალიბდება. თუმცა, რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობების გარდა, საქართველო-ევროკავშირის თანამშრომლობა დადებითი შედეგების მომტან ფაქტორებად განიხილება საქართველოს ენერგო ექსპერტების მიერ. ასოცირების შესახებ შეთანხმება, დასრულებული 2014 წელს, ხელს უწყობს ქვეყანას, შექმნას სტაბილური და მშვიდობიანი გარემო სამხრეთ კავკასიის მილსადენების ფუნქციონირებისთვის, შედეგად, გახდეს ევროპის ენერგო საზოგადოების მნიშვნელოვანი წევრი და სხვადასხვა სარგებელი მიიღოს სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფნის ეფექტური ფუნქციონირებიდან (Oilprice, 2012).

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სამხრეთ კავკასიის რეგიონი თანდათან ხდება კრიტიკული სტრატეგიული გზაჯვარედინი 21-ე საუკუნეში. სამხრეთ კავკასიის რეგიონი ახალი სტრატეგიული ობიექტია ევროპის, რუსეთისა და ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის რეგიონში არსებული გადაუჭრელი კონფლიქტების, სავაჭრო გზის, პოლიტიკური დაძაბულობისა

და ენერგო უსაფრთხოების კუთხით. როგორც ძირითადი მოთამაშეების განხილვისას გამოჩნდა, სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანი, უპირობოდ, ერთ-ერთი საყურადღებო გეო-ეკონომიკური და გეო-სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონე არეალია არა მხოლოდ განხილული ქვეყნებისთვის, არამედ მსოფლიოს სხვა პოლიტიკური თუ ეკონომიკური მოთამაშეებისთვისაც.

ამასთან ერთად, სამხრეთ კავკასიის რეგიონი მრავალი ენერგო უსაფრთხოების გამოწვევის წინაშე დგას, რამაც შესაძლოა იქონიოს გავლენა ენერგო დერეფნის ეფექტურ ფუნქციონირებაზეც. ამიტომაც, რეგიონის შიდა პრობლემების დარეგულირება, დემოკრატიული რეფორმების გატარება და აქტიური თანამშრომლობა გლობალურ თუ რეგიონულ ძალებთან მნიშვნელოვანი წინაპირობა გახდება საფრთხეების დაძლევის საკითხში, რაც, საბოლოოდ, რეგიონის მთლიან სტაბილურობასა და ეფექტურ სატრანზიტო ფუნქციის შესრულებას შეუწყობს ხელს.

საკვანძო სიტყვები: ენერგო დერეფანი, გეოეკონომიკა, გეოპოლიტიკა, ენერგო უსაფრთხოება, დივერსიფიკაცია.

ლიტერატურა:

1. Alieva Leila and Natalia Shapovalova (eds.), 'Energy security in the South Caucasus: Views from the region', CASCADE, November 2015
2. Baburkin, Sergei, 2003. *Constructing European Security Architecture: Russia's Approach and Role*, Göteborg University, Sweden
3. Balkananalysis. 2007. <http://www.balkananalysis.com/blog/2007/01/20/turkey-europe%E2%80%99s-emerging-energy-corridor-for-central-eurasian-caucasian-and-caspian-oil-and-gas/>
4. Boell.2015.https://ge.boell.org/sites/default/files/uploads/2015/03/energy_eng-final_1.pdf
5. Cornell, Svante 'US Engagement in the Caucasus: Changing Gears', *Helsinki Monitor* 2 (2005)
6. E-learning.2013. <http://e-learning.tsu.ge/mod/page/view>.

php?id=893

7. Gottesman Evan, 'The Caspian States in Russia's Military Bind', *The Diplomat*, 27 November 2015

8. Oilprice. 2012.<http://oilprice.com/energy/crude-oil/georgia-seeks-expanded-role-as-caspian-energy-corridor.html>

9. Starr S. Frederick & Svante E Cornell, *The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Oil Window to the West* (Washington DC: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2005)

10. Socor, Vladimir. (2006). *Seven Russian Challenges to the West's Energy Security*. Eurasia Daily Monitor.

რეზიუმე

სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანი წარმოადგენს არა მხოლოდ ენერგო უსაფრთხოების მთავარ ნაწილს ან ენერგო რესურსების გამტარებელ ფუნქციის მქონე რეგიონს, არამედ მას განიხილავენ, როგორც გავლენიან მოთამაშეს გეოპოლიტიკის ყველა საკვანძო სფეროში მთელს პლანეტაზე. ცივი ომის დასრულებისა და საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ აღნიშნულ რეგიონში ახალი გეოპოლიტიკური რეალობა შეიქმნა. შავი ზღვის რეგიონის სახელმწიფოებმა და, მათ შორის, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებმა, მოიპოვეს დამოუკიდებლობა, რომლის შემდეგაც ენერგოპოლიტიკა, ენერგოუსაფრთხოება და გაზისა და ნავთობის რესურსების საერთაშორისო ბაზრებისთვის მიწოდების საკითხი უაღრესად აქტუალური გახდა. სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანს ქმნის სამი მთავარი მილსადენი, ესენია: ბაქო-თბილისი-სუფსა, რომელიც სანგაჩალის (აზერბაიჯანის ტერიტორია) ნავთობის ტერმინალს სუფსის ტერმინალთან (საქართველოს ტერიტორია) აკავშირებს, სამხრეთ კავკასიის მილსადენი იგივე ბაქო-თბილისი-ერზრუმის/შაჰ-დენიზის მილსადენი, რომელიც შაჰ-დენიზის (აზერბაიჯანის ტერიტორია) გაზის საბადოდან იღებს სათავეს და საქართველოს ტერიტორიის გავლით ბუნებრივ აირს თურქეთის ქალაქ ერზრუმამდე ატარებს და ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენი, რომელიც სანგაჩალის ნავთობის ტერმინალს (აზერ-

ბაიჯანის ტერიტორია) თურქეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვის პორტ ჯეიჰანთან აკავშირებს თბილისის მეშვეობით. სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანმა და მისმა რეკონსტრუქციამ რეგიონში ძალთა ბალანსი შეცვალა, აზერბაიჯანისა და საქართველოს პოლიტიკური და ეკონომიკური ავტონომია გაამყარა, რუსეთის დომინანტობა შეასუსტა და დასავლური ძალების, ევროკავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების, ინვესტიციები გაზარდა. შესაბამისად, სამხრეთ კავკასიის რეგიონი, რომელიც ნავთობითა და გაზით მდიდარი კასპიის აუზის რესურსებს ტრანსპორტირებას ახორციელებს, მნიშვნელოვანი შეჯიბრისა და გავლენის მოპოვების ადგილი ხდება საერთაშორისო გლობალური მოთამაშეებისთვის. ამ მხრივ, აღსანიშნავია, ევროკავშირი, რომლისთვისაც ენერგო დერეფანი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ევროპული ენერგიის წყაროების დივერსიფიკაციის საკითხში. ამას გარდა, მნიშვნელოვანია, რუსეთის ინტერესები, მათ შორის, ენერგიის კაპიტალად ქცევა, სახელმწიფო კონტროლი საექსპორტო გაზის ნარმოებაზე, მონოპოლიის შენარჩუნება ცენტრალური აზიის გაზზე დაბალ ფასებში და სხვ. ასევე უმთავრესია სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფნის როლი თურქეთის საერთაშორისო სტრატეგიული პოზიციის შენარჩუნების საკითხში, აზერბაიჯანის სატრანზიტო და ენერგო რესურსების მფლობელის სტატუსის შენარჩუნებისა და საქართველოს ენერგო სატრანზიტო ქვეყნის ფუნქციონირების საკითხში.

**SOUTH CAUCASUS ENERGY CORRIDOR –
THE MAIN GEOECONOMIC AND GEOPOLITICAL
AREA FOR GLOBAL ACTORS**

Kristine Djinchveleishvili, Ani Kenchoshvili,
4th Year Bachelor students, Tbilisi State University

RESUME

South Caucasus energy Corridor is considered to be not only the main part of energy security but it is estimated as the powerful player in all fields of geopolitics on the planet. The end of Cold War and the collapse of USSR established new reality for the region. After independence, energy security, energy policy and the transportation of gas and oil became the main issues for international actors. South Caucasus energy region consists of three main pipelines: first, Baku-Supsa pipeline that runs from the Sangachal Oil Terminal to the Supsa terminal in Georgia, second, South Caucasus Pipeline also named Baku-Tbilisi-Erzurum/Shah-Deniz Pipeline, is a natural gas pipeline from the Shah-Deniz gas field in the Azerbaijan sector of the Caspian Sea to Turkey, third, Bak-Tbilisi-Ceyhan pipeline that connects Baku and Ceyhan via Tbilisi, it starts at the Sangachal terminal, crosses Georgia and terminates at the Ceyhan Marine Terminal in Turkey. The commercialization of these pipelines has created substantial revenues for the transit countries and helped them strengthen economic and political links. As a result the region becomes the main area for competition between global actors in international relations. European Union has the interests in the South Caucasus Energy Corridor – so far, energy diversification is the field where the EU has most clearly realized the conflict of interests. Besides, Russia is the main actor in the region. Strategy of Russia has had several aspects: capitalize on energy, state control over the production of gas for export, keeping a monopoly on acquiring Central Asian gas at cheap prices and others. Except these, the region plays an important role in the process of maintaining Turkey's strategic position in the world, maintaining Azerbaijan's transitional status in the world and emphasizing Georgia's role as a main transitional county in the region.

Key Words: Energy Corridor, Geo-economics, Geopolitics, Energy Security, Diversification.